

ȘANTIERUL ARHEOLOGIC HLINCEA — IAȘI

(r. Iași, reg. Iași)

Săpăturile arheologice de la Hlincea—Iași, începute în 1952 și continuate cu o mai mare intensitate în 1953, s-au efectuat pe o scară mai redusă și în 1954, în intervalul de la 12 iunie la 17 iulie¹.

În schimb, lucrările anexă de supraveghere arheologică și de salvare de la Valea Lupului, începute în 1953, au cunoscut în 1954 o mai mare dezvoltare.

La Hlincea—Iași s-au continuat săpăturile din sectoarele nordic și central, în suprafețele de pe poalele dinspre vest ale înălțimii Cetățuia și s-au efectuat săpături noi pe malul de vest al Nicolinei, în șesul Nicolinei din sectorul central (fig. 1).

Prin aceste săpături s-a urmărit să se obțină cit mai multe date pentru lămurirea aspectului de cultură materială din secolele VIII—X, înrudit cu cultura de tip Romen-Borșevo, de pe teritoriul U. R. S. S., și să se determine cu mai multă precizie resturile de locuire din secolul al XIV-lea, care fuseseră identificate prin săpăturile din sectorul central din 1953.

Pentru depistarea resturilor de locuire din secolul al XIV-lea s-au efectuat săpături în două suprafețe (*H* și *I*) din sectorul central, care, ca și majoritatea suprafețelor cercetate până în prezent la Hlincea—Iași, au fost secționate prin mai multe șanțuri de cite 1 m lățime și 10 m interval între ele, făcându-se lărgirile respective în dreptul locuințelor și gropilor. Avîndu-se în vedere marea întindere a așezării de la Hlincea—Iași, în momentul de față aceasta este singura metodă eficientă pentru determinarea topografică a centrelor de locuire din secolele VIII—XVIII, precum și a răspîndirii urmelor de locuire din acest interval de timp sau din secolele anterioare.

Pentru lămurirea acestei probleme, care este deosebit de importantă pentru cunoașterea diferitelor așezări din acest loc, se impune ca în viitor să se continue cercetările în șes, spre nord, pe partea dreaptă a Nicolinei și apoi ele să fie extinse pe porțiunile mai înalte de pe poalele dinspre vest ale înălțimii Cetățuia și satul Hlincea. De asemenea, concomitent cu aceste lucrări, vor trebui efectuate și alte săpături chiar pe înălțimea Cetățuia, pe locul Mănăstirii, pentru a se lămuri dacă a existat sau nu o locuire și aici și,

¹ La săpăturile șantierului au participat: M. Petrescu-Dîmbovița (responsabil), M. Bîrsan, M. Dinu, Adrian Florescu, Anton Nițu, Emilia Zaharia, Neculae Zaharia (membri); Dan Teodoru și Vasile Ursache (studenți). Raportul de față a fost redactat de M. Petrescu — Dîmbovița (p. 687—695 și 700—701), Anton Nițu (p. 695—697), Emilia Zaharia (p. 697—700) și M. Dinu (p. 701—707).

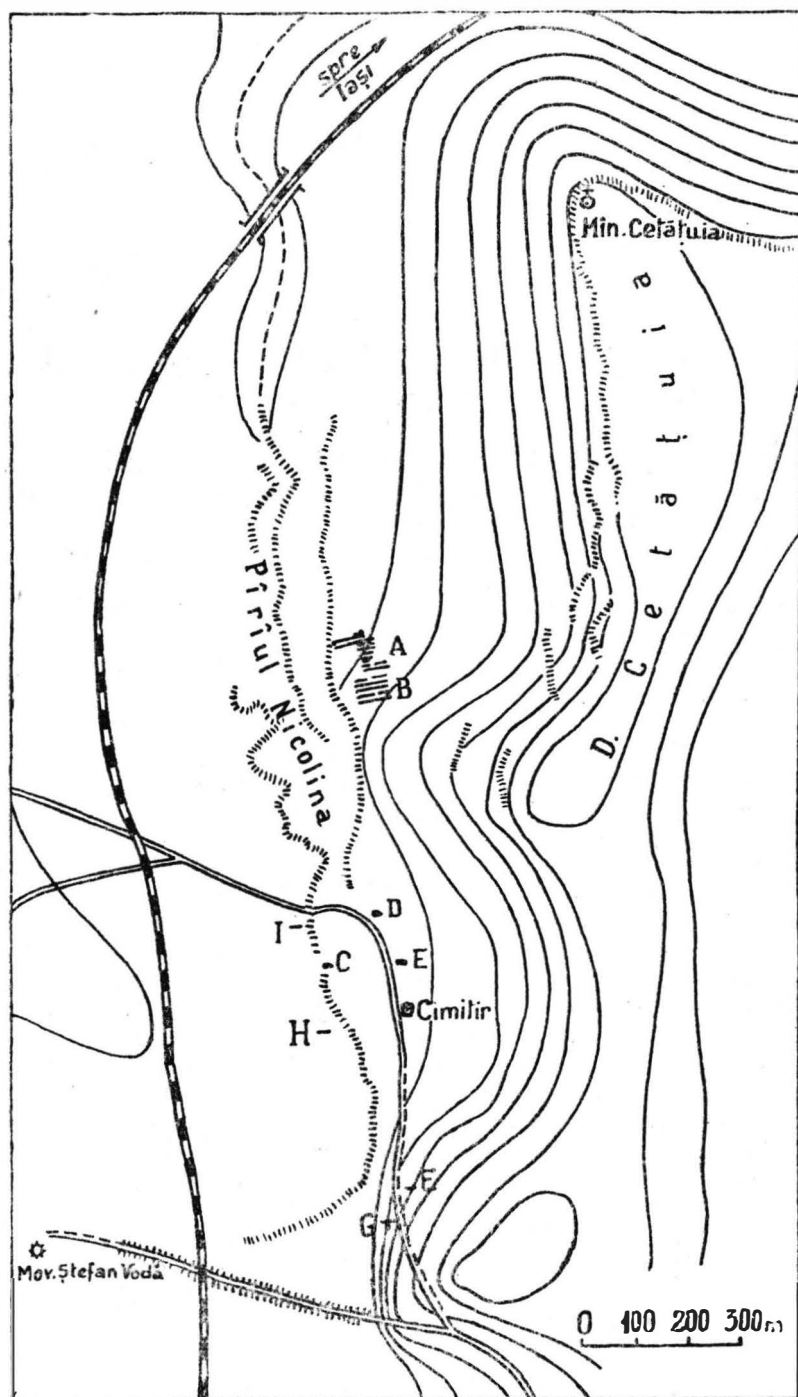

Fig. 1. — Illincea — Iași. Schiță de plan a săpăturilor.

În caz afirmativ, să se precizeze sub ce formă se prezintă și din ce vreme datează. Rezolvarea acestei probleme prezintă un deosebit interes, în special pentru începuturile feudalismului și perioada feudală, perioadă de când datează așezările deschise din vale.

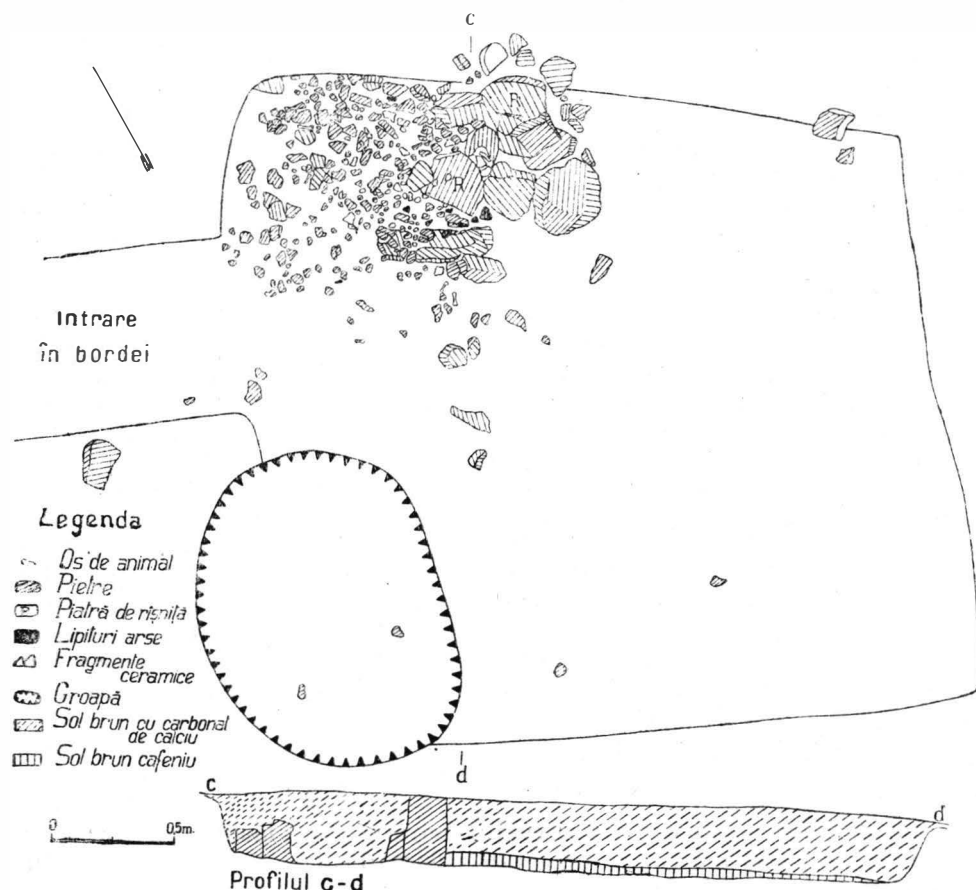

Fig. 2. — Hlincea — Iași. Planul bordeiului din secolele VIII—X (suprafața A).

În cele ce urmează prezentăm rezultatele principale la care s-a ajuns în urma săpăturilor de la Hlincea și a lucrărilor de supraveghere arheologică și de salvare de la Valea Lupului.

SECTORUL NORDIC

Suprafața A. Prin săpăturile efectuate în această suprafață s-a urmărit în primul rând să se descopere resturile de locuire din secolele VIII—X, dintre care unele fuseseră deja semnalate în 1953. Pentru aceasta, s-au lărgit suprafețele în care s-au găsit asemenea resturi de locuire în 1953, s-au adâncit unele din suprafețele și șanțurile cercetate în același an și s-au săpat alte

șanțuri noi în porțiunile nesăpate de pe panta dinspre șes. De asemenea, pentru a se verifica observațiile cu privire la locuirea din șes, obținute cu prilejul săpării unui șanț lung în 1953, s-a adâncit și al doilea șanț lung din șes, care fusese început în același an.

Cu prilejul acestor săpături s-au descoperit un semibordei (fig. 2), un cuptor în aer liber și o groapă din secolele VIII—X, precum și mai multe fragmente ceramice din secolele VIII—X, asemănătoare cu cele descoperite în campaniile anterioare de pe acest loc. În afară de acestea, s-au mai găsit câteva resturi de locuire și în șes, datînd din secolele XIII—XIV.

Semibordeiul descoperit recent se află pe panta lină de la vest, imediat la VSV de un alt semibordei cercetat în 1953. El a fost săpat de la baza solului brun, care prezintă pe alocuri și concrețiuni calcaroase. Săparea propriu zisă a locuinței a constatat dintr-o nivelare a pantei pe o porțiune limitată, dinspre vest spre interior, unde adîncimea maximă este astăzi de 0,55 m față de suprafața actuală a solului. Din acest motiv la răzăluit nu s-au putut observa decît laturile de E, N și S, unde groapa semibordeiului, fiind mai adîncă, a pătruns și în solul cafeniu mai deschis. În schimb, latura de vest, nefiind adîncită, nu s-a putut observa, nedeosebindu-se solul de umplutură a semibordeiului. Cu ajutorul laturilor bine conturate, s-a precizat că semibordeiul este de formă rectangulară și că are dimensiunile de $2,80 \times 2,60$ m și orientarea ESE 20°_{00} — VNV 52°_{00} .

După ce s-a lămurit forma în plan a locuinței, s-a trecut întîi la secționarea ei, pentru descoperirea intrării și a eventualelor platforme din interior. Apoi s-a degajat pămîntul din interior și s-a dezvelit cuptorul, care, după pietrele descoperite, fusese identificat încă din 1953, cu prilejul săpăturilor făcute în suprafața în care s-a descoperit un alt semibordei din aceeași vreme.

În ceea ce privește intrarea, s-a precizat că s-a săpat un culoar perpendicular pe latura de vest, lat de 0,65 m și lung de 1,10 m. Acest culoar a fost săpat în pantă ușoară spre interiorul semibordeiului, probabil pentru a se facilita intrarea în locuință.

De asemenea, din secțiunile făcute a rezultat că în interiorul semibordeiului nu a existat nici o platformă, ci doar că fundul era puțin mai ridicat în dreptul cuptorului.

În afară de acestea, din observațiile stratigrafice făcute s-a constatat că semibordeiul s-a umplut cu un sol de culoare brună, suprapus de un altul de culoare cafenie mai deschisă, provenit de la ravinare.

Numai sectorul de sud-est al locuinței a fost deranjat de o groapă ovală mai nouă umplută cu pămînt galben, a cărei vechime nu a putut fi precizată.

În colțul de nord-est al locuinței se află un complex de pietre alungit și orientat E-V. Degajîndu-se cu atenție pietrele acestui complex, s-a constatat că ele provin de la un cuptor, probabil în formă de potcoavă, cu lungimea de cca. 1 m și lățimea de 0,65 m în interior. Din acest cuptor s-a păstrat mai clar o parte din bazele laturilor lungi, constituită din gresii mai mari, așezate pe muchie de obicei la gură și înroșite pe fețele interne, precum și din altele plate mai mici, puse în special pe latura de nord către fundul cuptorului. De asemenea, sînt foarte sugestive și cele câteva fragmente de rîșnițe, tot din gresie, folosite pentru astupat gura cuptorului, întrucît constituie un indiciu că locuitorii acestei așezări s-au ocupat cu agricultura. Celelalte pietre din interior sînt gresii mărunte și în cea mai mare parte plate, sfărîmate și arse, care provin din pereții dărîmați ai cuptorului. Sub aceste

pietre s-au găsit porțiuni de arsură roșie și cărbune, provenite de la focul din cuptor, care a contribuit și la înroșirea puternică a fețelor dinspre interior ale pietrelor din pereții cuptorului. De asemenea, s-a găsit și cenușă, care era masată numai la gura cuptorului.

În afară de acestea, în cuprinsul cuptorului, s-au mai descoperit câteva bucăți de lipitură arsă și fără pleavă, provenite probabil din bolta cuptorului. De asemenea s-au găsit și fragmente ceramice din borcane grosolane lucrate cu mina și la roată înceată și câteva oase de animale și de pasăre, toate acestea reprezentind probabil resturi de la prepararea alimentelor.

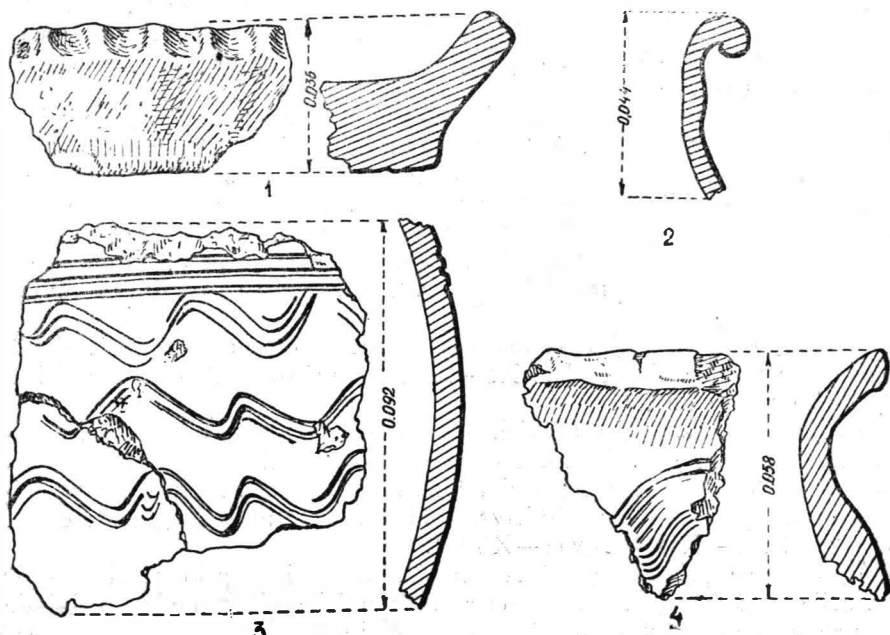

Fig. 3. — Hlincea — Iași. Fragmente ceramice din secolele VIII—X (suprafețele A : nr. 1—2 și E : nr. 3—4).

Alte urme de acest fel s-au mai găsit și în cuprinsul semibordeiului. Dintre acestea se disting o bucată mai mare dintr-o tipsie lucrată cu mina (fig. 3,1), descoperită lângă cuptor, mai multe fragmente ceramice lucrate la roată înceată (fig. 3,2,4), precum și două coarne de cerb, dintre care unul era retezat.

Tot în suprafața A, făcându-se largiri în dreptul unui complex de pietre, identificat în parte în 1953, imediat la vest de celălalt semibordei din secolele VIII—X, de pe capătul nordic al acestei forme de teren, s-au mai descoperit resturile prăbușite ale unui cuptor, precum și o groapă, care datează tot din secolele VIII—X.

Cuptorul a fost construit la suprafața solului din lespezi mici de grezie, așezate în formă de potcoavă cu deschiderea spre sud. Din acest cuptor s-au mai păstrat doar părțile inferioare ale pereților, late de 0,20—0,25 m și cu

înălțimea maximă de 0,12 m, precum și destul de multe pietre, din care cea mai mare parte provin din prăbușirea pe loc a pereților. În dreptul vetrei era doar o simplă alveolă, lipsind orice urmă de arsură. În schimb, unele din pietrele din acest loc erau puternic înroșite, iar printre ele se găseau și bucăți de cărbune ars. Pornindu-se de la aceste constatări s-ar putea presupune că focul s-ar fi efectuat direct pe pietre și nu pe pământ, ca în alte cazuri.

În cuprinsul cuptorului s-au găsit mai multe fragmente de vase grosolane lucrate cu mîna, din grupul aceloră din secolele VIII—X, precum și un fragment dintr-o cute de piatră pentru ascuțit.

Avîndu-se în vedere poziția topografică a acestui cuptor față de semi-bordeiul din apropiere, care conținea și el un cuptor pentru încălzit și copt, se poate presupune că acest cuptor, construit în aer liber, a servit drept bucătărie de vară.

Groapa, descoperită la sud de cuptor, era rotundă în plan și avea forma de pilnie în secțiune. Adîncimea ei față de suprafața actuală a solului era de 1,70 m. După cele descoperite în cuprinsul ei se poate deduce că a servit pentru depozitarea resturilor menajere. Astfel, în solul ei de umplutură negru-cenușos s-au găsit fragmente ceramice lucrate cu mîna, din secolele VIII—X, alături de bucăți de cărbune, lipitură arsă, un colț de porc și un schelet de animal (probabil de pisică), care zăcea pe fundul gropii culcat pe partea dreaptă.

De asemenea, în solul cenușos de la gura gropii s-au găsit și câteva fragmente ceramice din secolele XI—XII, alături de mult cărbune și lespezi de grezie înroșite de foc.

În afară de aceste descoperiri, tot cu prilejul săpăturilor din suprafața A, la baza solului cenușiu, s-au mai găsit câteva cioburi atipice din pastă moale și cu luciu brun deschis și un împungător de os dintr-o fază neprecizată a orînduirii comunei primitive, precum și mai multe fragmente ceramice din secolele XI—XII și XVII—XVIII.

În ceea ce privește șesul Nicolinei, caracterizat prin solul mlăștinos, rizomurile de baltă și lentilele roșcate de oxizi, prin adîncirea celui de al doilea șanț lung, s-a precizat că a existat aici o locuire sporadică din secolele XIII—XIV, datată prin fragmentele ceramice dintr-o depunere de culoare cenușie, la baza căreia s-au găsit câteva porțiuni de arsură, dintre care una mai mică este un rest dintr-o vatră cu lipitură. În felul acesta s-au confirmat observațiile relativ la această locuire de aici, făcute în 1953, cu prilejul săpării primului șanț lung în șesul Nicolinei din dreptul suprafeței A.

Suprafața B. Pentru a se lămuri dacă există sau nu și în această suprafață un semibordei de tipul celor două din suprafața A, s-a cercetat complexul de pietre descoperit în 1953.

Cu prilejul degajărilor, s-a constatat că pe acest loc sînt două complexe alăturate de pietre fără o formă bine precizată, în cuprinsul cărora au fost găsite câteva bucăți mici de lipitură arsă, mai multe fragmente ceramice lucrate cu mîna din secolele VIII—X, precum și o cataramă rectangulară de bronz și cu acul de fier, din aceeași vreme (fig. 4), a cărei proveniență urmează să se precizeze. Pietrele unuia din complexe suprapun o groapă, rotund-ovală în plan și cu prag în secțiune, care, după fragmentele ceramice grosolane din umplutura ei, datează din secolele VIII—X.

Aceste complexe de pietre, după felul în care se prezintă, par să facă parte dintr-o construcție la suprafața solului, poate tot dintr-o bucătărie în aer liber.

Deosebit de interesant este că în preajma lor, spre est, s-a descoperit un alt complex de pietre calcaroase și mai dure, dispuse în arc de cerc pe solul galben. Săpîndu-se în spațiul gol și apoi, după îndepărtarea pietrelor, chiar pe locul lor, pînă la 2 m în solul galben, nu s-a găsit nimic. Din acest motiv, nu se poate încă lămuri scopul acestui complex de pietre, ca și al altor pietre, mai mult sau mai puțin izolate, descoperite în campaniile anterioare tot pe solul galben din această suprafață. Pentru lămurirea acestei probleme trebuie deschise suprafețe mai mari, săpîndu-se cu grijă sub pietre și în jurul lor.

SECTORUL CENTRAL

Suprafața E. S-a cercetat numai un semibordei din secolele VIII—X, din care se descoperise în campaniile anterioare un cuptor mai mare, în formă de potcoavă, construit din pietre și cu o puternică arsură pe fundul lui.

Această locuință, săpată în pantă de la est la vest și orientată nord-sud, se deosebește de celelalte trei descoperite în suprafața A, atît prin forma sa trapezoidală neregulată, mai lată spre nord și mai îngustă spre sud, și dimensiunile sale mai mari (4,80 m × 3,80 m), cît mai ales prin faptul că în interiorul ei au fost două cuptoare în formă de potcoavă și de dimensiuni diferite, dintre care unul mai mare folosit pentru încălzit și copt și altul mai mic care a servit probabil numai pentru copt. Prin secțiunile făcute s-a lămurit că cele două cuptoare au fost construite din pietre pe o platformă de pămînt lată și puțin înaltă, cruceată de la săpatul locuinței lingă laturile ei de sud și est, lăsînd pentru circulație în interior o porțiune foarte îngustă. Cuptorul mai mare, care a fost deja demontat în 1953, se află în colțul de SE al locuinței, iar cel mai mic lingă latura ei de est. Gura cuptorului mai mare era îndreptată spre interiorul locuinței, iar a cuptorului mai mic spre culoarul de acces din interior, fiind săpată chiar lingă marginea de vest a platformei. În afară de acestea, vatra propriu zisă a cuptorului mare era netedă, iar a celui mai mic, ușor adîncită. În ambele cazuri, pe vatră era multă arsură și cărbune.

Intrarea în semibordei nu s-a putut preciza, ca de altfel toată latura de vest a locuinței, de la care s-a început probabil netezirea pantei. Totuși, se poate presupune că intrarea a fost pe latura de vest. Nu putem ști dacă a fost sau nu în formă de culoar, ca la alte locuințe contemporane de acest fel. Aceasta cu atît mai mult, cu cît în dreptul presupusei intrări s-a identificat o groapă modernă. În afară de acestea, cu prilejul secțiunilor făcute pentru lămurirea intrării s-a mai dat peste un craniu de om de la un schelet, probabil tot din grupul celor descoperite în apropiere, în 1952, și care urmează să fie dezvelit în viitor.

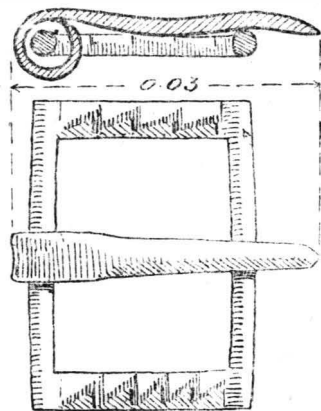

Fig. 4. — Hlincea — Iași. Cățaramă de bronz cu ac de fier din secolele VIII—X (suprafața B).

În solul cafeniu de umplură al locuinței din dreptul platformei cu cele două cuptoare s-au găsit câteva bucățele de lipitură arsă, provenite probabil de la pereții locuinței, resturi mărunte de cărbune, o falcă de porc și mai multe pietre arse, prăvălite în special din cuptorul mare. Inventarul propriu zis al locuinței era sărăcăcios, compunându-se doar din două sule de os și mai multe fragmente ceramice grosolane de tipsii și borcane lucrate cu mina, dintre care unul de la un borcan decorat cu benzi de linii orizontale și ondulate paralele (fig. 3,3). Cele mai multe din aceste resturi s-au găsit tot pe platformă, în spațiul liber dintre cele două cuptoare.

Suprafața E₁. În această suprafață s-a dezvelit un mic cuptor pentru reducerea fierului, din secolul XIII—XIV, descoperit în 1953 în cuprinsul așezării din aceeași vreme, care a fost deranjată în parte de gropile mormintelor unui cimitir din secolul al XV-lea.

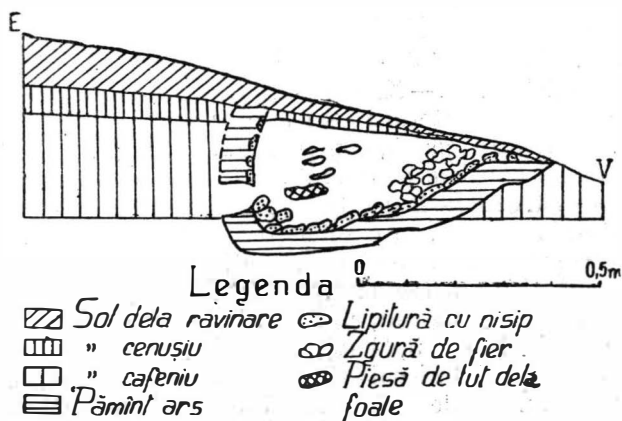

Fig. 5. — Hlincea — Iași. Secțiune longitudinală prin cuptorul pentru reducerea fierului din secolele XIII—XIV (suprafața E₁).

Cuptorul acesta săpat în pantă de la est la vest, ca un cotlon, și cu gura la vest, era de formă ovală și avea fundul oblic și mai adânc înspre interior, unde adâncimea maximă atingea 0,37 m (fig. 5). Gura, fundul și pereții arcuiți ai cuptorului erau lutuiți cu o fătuială de lut nisipos. În afară de aceasta, în peretele din fundul cuptorului, la o mică distanță față de adâncitura fundului, peretele cuptorului era perforat de un canal de scurgere ușor înclinat și cu pereții puternic înroșiți de foc, din cauza temperaturii ridicate a metalului scurs prin acest canal, probabil într-o groapă alăturată, care nu a putut fi identificată.

Înăuntrul cuptorului s-au găsit mai multe bucăți de cărbune și cenușă în locul mai adânc de pe fund, precum și bucăți de zgură, masate îndeosebi spre gură și spre fund. În afară de acestea, prezintă o deosebită importanță și faptul că s-a mai descoperit un fragment dintr-un tub de lut ars, care era prins într-o masă din pământ transformat prin ardere în zgură silicioasă. Această din urmă piesă este un rest din foalele cu ajutorul cărora se activa arderea din interiorul cuptorului cu un curent de aer rece. O parte din bolta cuptorului a fost distrusă prin alunecarea terenului și spălarea lui de către

apele șiroite. La fel și una din laturile lui a fost deranjată parțial prin groapa unui mormînt din secolul al XV-lea.

Prin descoperirea acestui cuptor, ca și a bucăților de zgură, avem dovada precisă că prelucrarea fierului în așezarea din secolele XIII—XIV se făcea la fața locului de anumiți meșteri specializați.

Suprafețele H și I. În albia majoră a pîrului Nicolina s-au mai făcut cercetări în două suprafețe (*H* și *I*), cu scopul de a se găsi resturi de locuire din secolul al XIV-lea, în condiții stratigrafice mai clare decît acelea din suprafața *C* din apropiere, unde s-au făcut sondaje în 1953.

Pentru aceasta, în suprafața *H* s-au săpat trei șanțuri, de cite 1 m lățime și la 10 m interval între ele, pe malul stîng înalt, în dreptul cantonului C.F.R. Șanțul *I*, de 19 m lungime, se oprește pe marginea unei vilcele care coboară în albia mai veche a pîrului, rămasă la un nivel mai ridicat, iar șanțurile *II* și *III*, respectiv de 20,40 m și 21 m lungime, taie marginea malului actual al pîrului.

Pentru lămurirea complexelor de locuire secționate de șanțuri s-au făcut lărgirile necesare sub formă de casete spre nord și sud, la capătul de vest al șanțului *I* și la acela de est al șanțului *II*.

În cele trei șanțuri, depunerile arheologice sînt unitare. Peste solul natural galben humos zace stratul de cultură caracteristic, de culoare brun-cenușos, și cu ceramică din secolele XV—XVI, de la baza căruia s-au săpat funduri de semibordeie sau gropi casnice. Numai la capătul de vest al șanțului *I* s-a determinat și o slabă depunere anterioară, datată prin ceramică și două monede, dintre care una de la Alexandru cel Bun și alta de la Alexandru cel Bun și urmași¹, din prima jumătate a secolului al XV-lea. De asemenea, în ultima casetă, la nord de capătul de est al șanțului *II*, s-a identificat un semibordei, care pare să fie posterior secolelor XV—XVI. În fine, nivelul de locuire caracteristic în acest sector, datat în secolele XV—XVI, a fost învelit cu o ultimă depunere densă și de culoare brună, probabil aluvionară, care conține fragmente ceramică din secolele XV—XVI și chiar mai noi.

Pe traseul șanțurilor *I* și *II* s-au determinat următoarele complexe ale nivelului de locuire din secolele XV—XVI:

1. Un fund de semibordei la mijlocul șanțului *I*, care a rămas nesăpat, acoperindu-se la loc cu pămînt.

2. Un semibordei la capătul de est al șanțului *II*, care a fost dezvelit în întregime, după ce mai întîi i s-a determinat forma pe plan și a fost secționat în funcție de obiectivele principale care trebuiau lămurite (fig. 6). Cu prilejul acestor lucrări s-a precizat că semibordeiul, de $3,90 \times 3,60$ m, are în plan o formă patrulateră cu unghiurile larg arcuite. De asemenea, s-a constatat că în interiorul lui, pe latura de nord, s-a cruțat o mică banchetă și că pe latura de est se aflau două vetre suprapuse parțial, dintre care prima, de formă ovală, a fost amenajată într-o ușoară albie a fundului locuinței, iar a doua, rotundă, a fost construită la nivelul capătului banchetei. Ambele vetre erau construite dintr-o simplă lipitură de lut, groasă de 0,03—0,05 m și cu suprafața fățuită. În afară de acestea, s-a mai constatat că spațiul din mijlocul semibordeiului era mai adîncit nu numai față de banchetă, ci și față de nivelul fundului pe latura de sud a locuinței și că intrarea se făcea

¹ Identificarea monedelor medievale din prezentul raport s-a făcut la Cabinetul numismatic al Academiei R.P.R. de către Oct. Iliescu.

printr-un culoar săpat în colțul de sud-est pînă la nivelul de jos din mijlocul semibordeiului.

3. Două gropi (fig. 6), de formă ovală și cu profilul ușor albiat, la baza stratului brun-cenușos, situate chiar în muchia malului, la capătul șanțului II.

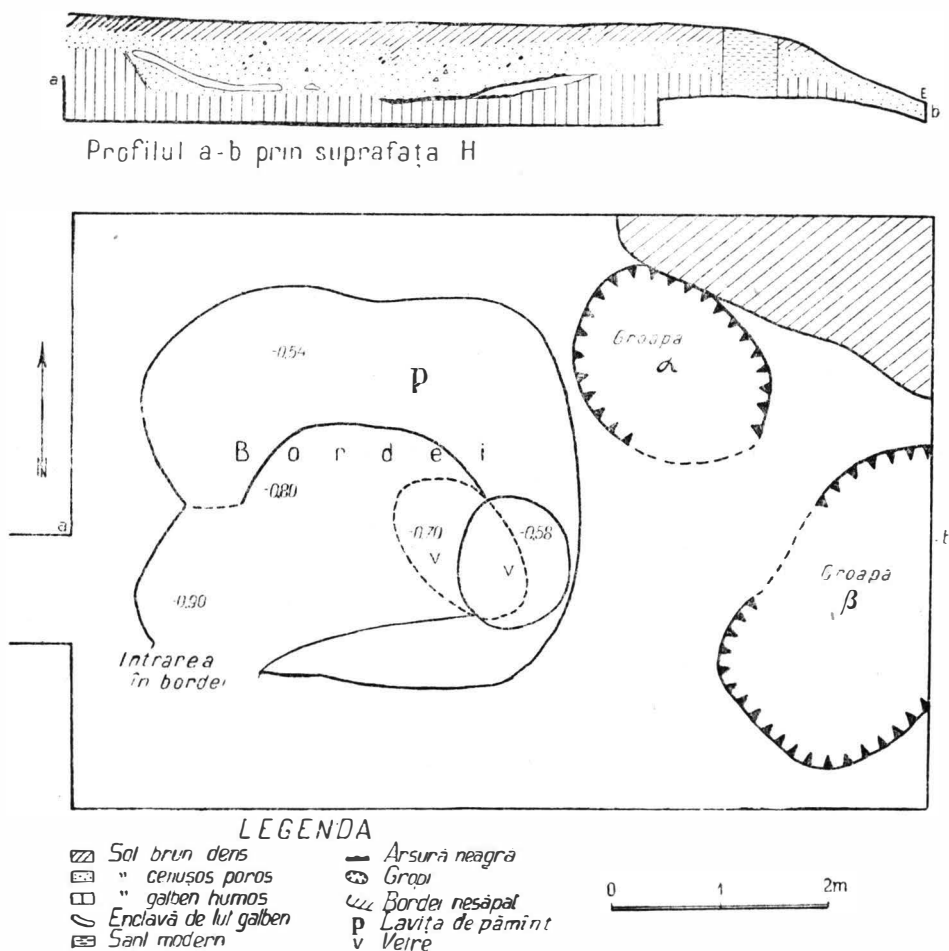

Fig. 6. — Hlincea—Iasi. Bordeiul din secolele XV—XVI (suprafața H).

În aceste gropi, pe lângă ceramica caracteristică din secolele XV — XVI, s-au găsit și resturi de oase de animale, scoici și melci comestibili.

În afară de aceste complexe de locuire, în caseta de nord de la capătul șanțului II s-a mai identificat un semibordei, probabil posterior secolelor XV — XVI, care a rămas nesăpat. De asemenea, la capătul de est al șanțului II s-a dat și peste un șanț mic, în umplutura căruia s-au găsit mai multe cărămizi moderne.

Tot în șesul format de albia majoră a pirăului Nicolina, însă pe malul lui drept, la cca. 400 m nord-est de cantonul C.F.R., în suprafața I, s-au

săpat două șanțuri paralele, orientate E — V, de câte 1 m lățime și la interval de 10 m între ele. Șanțul I, spre nord și de 27 m lungime, taie o ușoară mame-lonare, iar șanțul II, spre sud și de 18 m lungime, secționează șesul drept al Nicolinei, până la versantul abrupt tăiat în netezimea șesului de către firul de apă al Nicolinei.

Din punct de vedere stratigrafic, s-a constatat că, numai în șanțul I există o depunere inferioară de 0,05 m — 0,20 m grosime, constituită dintr-un sol cenușos-humos, cu puține fragmente ceramice din secolele XIII — XIV, care, prin tehnica pastei, formă și decor își găsesc analogii în ceramica desco-perită mai ales în prelungirea din șes a suprafeței A din sectorul nordic de la Hlincea (fig. 7).

Peste depunerea cenușie-humoasă s-a suprapus o altă pătură de pământ granuloasă de culoare cenușie, care conține la baza ei fragmente ceramice

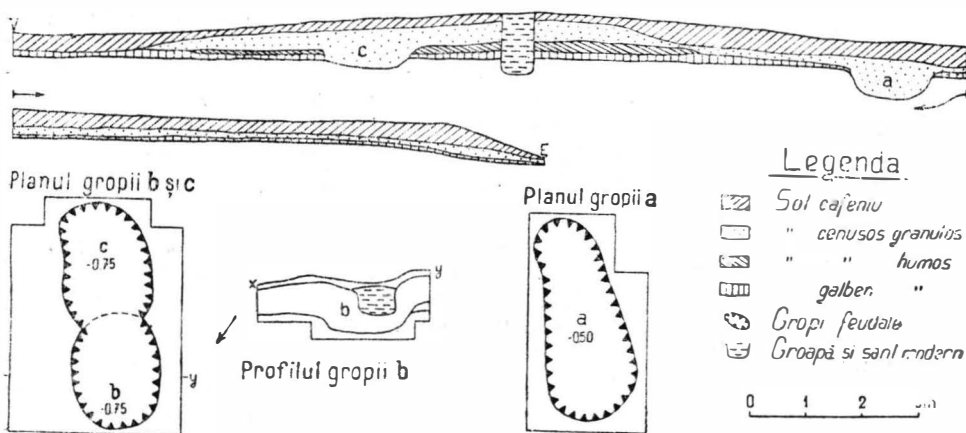

Fig. 7. — Hlincea—Iași. Profilul nordic al șanțului I, planul gropilor a, b și c și profilul gropii b (suprafața I).

din secolele XIV — XV, iar în rest altele din secolele XV — XVI, găsite împreună cu două monede din timpul lui Alexandru cel Bun, dintre care una perforată.

La rîndul său, depunerea granuloasă este suprapusă în ambele șanțuri de o altă probabil aluvionară, groasă de 0,15 m — 0,35 m, și de culoare cafeniu, în cuprinsul căreia s-au găsit resturi de cărbuni, bucățele de lipitură arsă, oase de animale, fragmente ceramice din secolele XV — XVI și cîteva mai noi din secolul al XVII-lea, precum și o monedă polonă de la Sigismund al III-lea.

În depunerile din secolele XV — XVI, din ambele șanțuri, pe lângă ceramică, care predomină, s-au mai găsit bucăți de cărbune, oase de animale, bucăți de gresie și o lamă de cuțit de fier.

În legătură cu depunerea granuloasă de culoare cenușie din șanțul I mai sînt și trei gropi de formă ovală în plan și cu fundul albiat în profil, dintre care una din secolele XIV — XV (c) și alte două din secolele XV — XVI (a și b).

În pământul de umplutură cenușos-cafeniu al gropii din secolele XIV — XV, întretăiată de o altă groapă (*b*) din secolele XV—XVI, pe lângă fragmente ceramice, caracteristice secolelor XIV — XV, s-au mai găsit bucăți mai mari de cărbune, multă lipitură de vatră, zgură de fier, precum și un amnar cu cremenea prinsă în el, care zăcea chiar pe fundul gropii (fig. 8).

În ceea ce privește gropile din secolele XV — XVI, una dintre ele (*b*), adîncă de 0,75 m față de suprafața actuală a solului și cu partea superioară deranjată de o săpătură modernă, conținea, în pământul de umplutură cenușos și învîrstat cu dungi de pământ compact de culoare cafenie, fragmente ceramice din secolele XV — XVI, oase de animale, bucăți de lipitură de vatră și de cărbuni. În afară de acestea, pe fundul gropii mai era o porțiune de pământ ars, de 0,20 m grosime cu mult cărbune și cenușă.

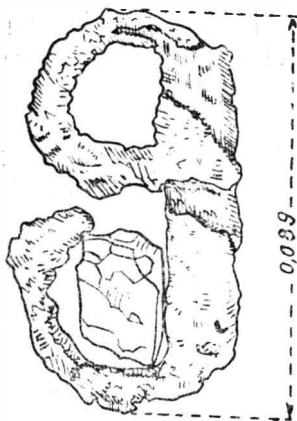

Fig. 8. — Ilincea — Iași. Amnar cu cremene din secolele XIV—XV (suprafața *I*).

este suprapusă parțial de unele resturi de locuire răzlețe mai noi, din secolul al XVII-lea.

Din secolele XIII — XIV s-au găsit doar câteva fragmente ceramice lucrate la roată din pasta bună de culoare brună, decorate uneori cu o linie vâlvurită, ușor incizată și larg adîncită.

La fel și din secolele XIV — XV s-au găsit mai multe fragmente ceramice lucrate la roată. Dintre acestea, pot fi atribuite secolului al XIV-lea vasele în formă de borcane, cu marginea răsfrîntă și îngroșată către exterior și cu o ușoară șanțuire către interior (fig. 9,1) sau cu marginea dreaptă și cu o foarte ușoară șanțuire la interior (fig. 9,4), lucrate într-o pastă mai puțin zgrunțuroasă, cenușie în spărtură și de obicei de culoare cafenie pe fața internă și cenușie cu urme de afumare pe cea externă. Spre deosebire de aceasta, ceramica din prima jumătate a secolului al XV-lea poate fi clasată în două grupe, dintre care prima cuprinde fragmentele din vase de pastă zgrunțuroasă de culoare cenușiu-închisă, cu o mare cantitate de nisip în compoziția ei și prezentînd adeseori în exterior urme de la afumare, iar a doua este constituită din fragmente de vase de pastă fină de culoare cenușie. Cea mai frecventă formă de vas din prima jumătate a secolului al XV-lea este tot borcanul cu buza răsfrîntă și îngroșată spre exterior și cu o șanțuire pe partea interioară, cu umerii ridicați și fundul plat (fig. 9,2). Unele frag-

mente din aceste vase sînt decorate cu benzi de șanțuiri orizontale. Tot din această vreme mai face parte și forma de borcan din pastă cenușie închisă, cu buza plată și creastă la exterior și cu ușoară șanțuire la interior (fig. 9,3).

Din așezarea din secolele XV—XVI s-au găsit numeroase fragmente ceramice, mai multe unelte de fier și cîteva obiecte de podoabă de sticlă și lut ars.

Ceramica din această vreme este reprezentată prin fragmente din speciile de culoare cenușie și mai ales roșie, și cu urme de la afumare, lucrate la roată din pastă zgrunțuroasă sau fină. Cele mai multe din aceste fragmente fac parte din vase de dimensiuni mijlocii în formă de borcane sau oale cu marginea răsfrintă și cu buza subțire sau îngroșată în exterior și prevăzută uneori și cu o șanțuire în interior (fig. 10). Vasele acestea au fundurile drepte și subțiri, iar baza peretelui este uneori ușor concavă și subțiată. De asemenea, cele mai multe fragmente prezintă pe umăr un decor format din șanțuiri orizontale.

De asemenea, tot din secolele XV—XVI mai fac parte și cîteva fragmente de strachină cu un decor adîncit, acoperite cu smalt de culoare albastră-verde deschis sau verde și avînd din loc în loc pete sau buline de smalt verde închis. În afară de acestea, s-au mai găsit cîteva fragmente ceramice de culoare roșie, tot din secolele XV—XVI, acoperite cu smalt de culoare brun-închis și decorate cu motive de dungi sau pete de culoare galbenă.

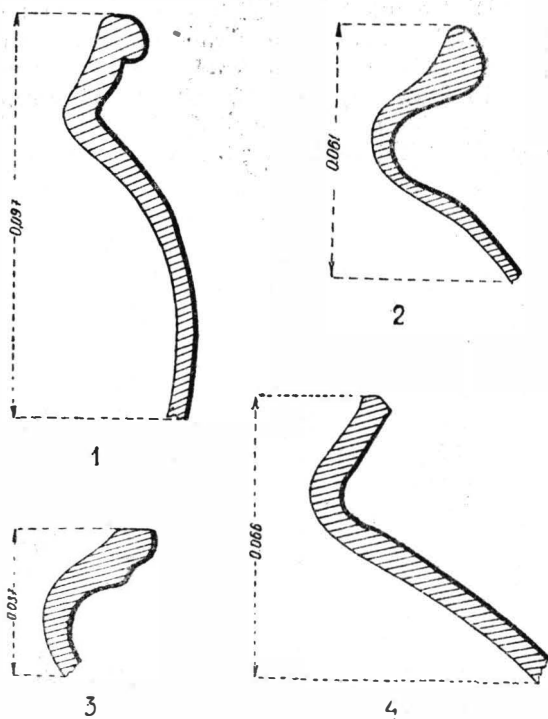

Fig. 9. — Hlincea — Iași. Fragmente ceramice din secolele XIV—XV (suprafețele H: nr. 3 și I: nr. 1—2,4).

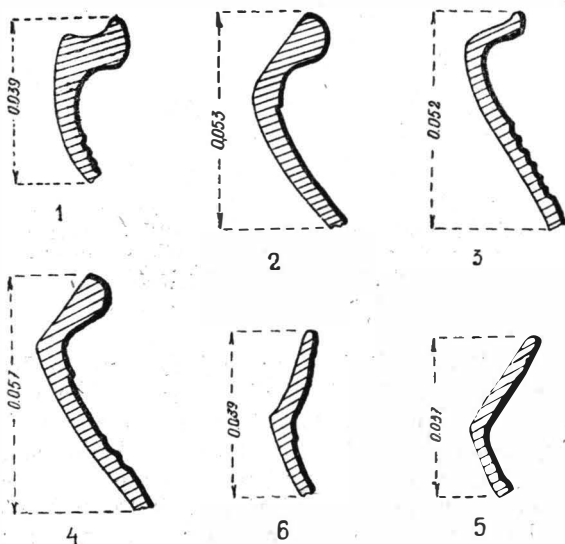

Fig. 10. — Hlincea—Iași. Fragmente ceramice din secolele XV—XVI (suprafața I).

Dintre uneltele de fier se disting mai multe cuțite de fier fragmentare (fig. 11,1), un rest de lăntșor (fig. 11,4) și o verigă de fier (fig. 11,3), descoperite în stratul granulos de culoare cenușie sau în depunerea cafenie.

În fine, obiectele de podoabă sînt reprezentate prin două mărgelile de sticlă, dintre care una albastră sferică și polifațetată (fig. 11,5) și alta brun-roșcată polifațetată și cu contur unghiular (fig. 11,6), o mărgică bitronconică cărămidie din lut (fig. 11,7) și o bilă de lut ars de culoare roșie, descoperite în semibordeiul din secolele XV — XVI din suprafața H.

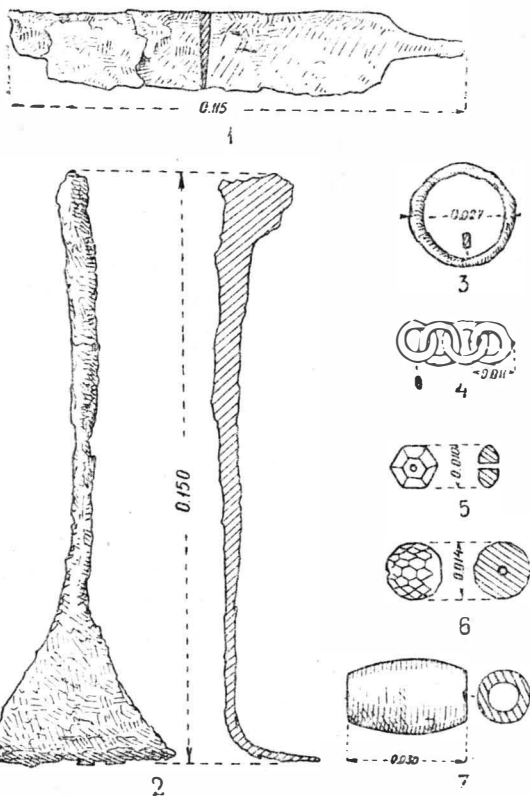

Fig. 11. — Hlincea — Iași. Obiecte din secolele XV — XVI: 1) cuțit de fier; 2) clanță de fier; 3) verigă de fier; 4) verigi mici de fier; 5—6) mărgelile de sticlă; 7) mărgică de lut ars (suprafețele H: 2, 4—7 și I: 1, 3).

★

Acestea sînt principalele rezultate ale săpăturilor arheologice de la Hlincea — Iași din 1954. În general, planul de lucru al șantierului a fost îndeplinit, cercetîndu-se cu precădere resturile de locuire din secolele VIII — X și din secolele XV — XVI. Nu s-a găsit însă o suprafață de teren cu urme de locuire mai intensă din secolele XIII — XIV, pentru a fi săpată așa cum s-a propus.

Deosebit de importante sînt resturile de locuire din secolele VIII — X, care prin trăsăturile lor caracteristice se înrudesc cu acelea ale culturii slavilor răsăriteni din R.S.S. Moldovenească și R.S.S. Ucraineană, cunoscută îndeosebi sub denumirea de Romen-Borșevo pentru regiunea din stînga Niprului. Descoperirea în număr din ce în ce mai mare a acestor resturi de cultură materială în țara noastră, pe teri-

toriiul Moldovei și chiar mai departe în Muntenia și Transilvania, este o dovadă a prezenței slavilor răsăriteni în aceste regiuni, care este confirmată și pe cale filologică, prin toponimie și cuvintele slave din lexic. În legătură cu aceasta, din datele filologice și arheologice pe care le cunoaștem rezultă că cele mai multe elemente slave răsăritene sînt în Moldova, unde triburile de slavi răsăriteni au conviețuit cu cele locale în cuprinsul aceluiași regiuni. În urma acestei conviețuiri de lungă durată, elementele slave răsăritene s-au impus în cultura materială și limba populației locale din Moldova, care în general fuseseră mult mai puțin influențate

de romani sau în unele regiuni poate chiar de loc. Implicațiile de ordin istoric și filologic al acestor constatări, deosebit de importante pentru problema originii poporului român și a limbii romine, urmează să se contureze de acum înainte. Tot cu acest prilej, va trebui să se precizeze și condițiile de dezvoltare social-economică din Moldova în această vreme, care precede aici perioada feudală. Din acest punct de vedere, prin continuarea cercetărilor de la Hlincea—Iasi, se pot aduce contribuții serioase, întrucât sint dovezi sigure că locuirea de aici a fost fără întrerupere din secolul al VIII-lea e.n. până în secolul al XVIII-lea.

Dacă la aceste dovezi se mai adaugă și celelalte mai vechi, din paleoliticul superior și până în epoca migrațiilor inclusiv (secolele III—IV e.n.), identificate în sectorul dintre Mănăstirea Frumoasa și Ciurea, se poate nădăjdui să se descopere aici și resturile de locuire din secolele V—VIII, nesemnlate până acum.

De asemenea, prin continuarea cercetărilor în șesul Nicolinei și pe versantul dintre Cetățuia și satul Hlincea, precum și prin începerea altora noi pe înălțimea Cetățuia, se vor aduce contribuții prețioase relativ la cunoașterea dezvoltării societății locale în perioada feudală. Din acest punct de vedere prezintă o deosebită importanță descoperirea așezării din secolele XV—XVI, contemporană cu cimitirul din suprafața E_1 , din care s-au descoperit în 1954 numai cincisprezece morminte de înhumăție.

CERCETĂRILE ARHEOLOGICE DE LA VALEA LUPULUI

Lucrările de săpă din 1954 de pe șantierul de la Valea Lupului au impus continuarea supravegherii arheologice și în acest an. În afară de aceasta, în unele cazuri s-au efectuat și intervenții de caracter arheologic, datorită cărora s-au obținut materiale mai multe și s-au făcut observații mai complete relativ la culturile materiale descoperite aici în anul precedent. De asemenea, s-au făcut și câteva descoperiri noi, dintre care unele prezintă o deosebită importanță pentru arheologia societății primitive din Moldova și chiar din restul țării.

Astfel, cu prilejul săpării unei suprafețe, situată în partea de SV a lobului central, la cca. 10 m adâncime, s-au descoperit o unealtă primitivă din așchie de silix (fig.12) și mai multe oase de *Rhinoceros tichorhinus* (linos), precum și câteva scoici din specia *Unio* de apă dulce.

În urma cercetărilor făcute la fața locului împreună cu specialiștii în geo-morfologie de la Facultatea de geologie și geografie din Iași, s-a precizat că atît unealta de silix cit și resturile osteologice provin din nisipuri galbene roșcate cu structura încrucișată de la baza terasei inferioare a Bahluiului. De asemenea, avîndu-se în vedere că piesa de silix nu prezintă urme de rulare accentuată, deși din punct de vedere al condițiilor geologice de descoperire se afla într-o poziție secundară, s-a presupus că ea a ajuns acolo pe calea soliflucției din actuala terasă medie.

Unealta de silix descoperită recent la Valea Lupului este o așchie masivă de formă oval-ascuțită, care prezintă retușe de la întrebuințare pe jumătatea interioară a marginii drepte. Jumătatea interioară stîngă a piesei este șlefuită prin rulare și păstrează urme de crustă în adînciturile suprafețelor.

Această piesă de silex, după caracteristicile tehnicii prelucrării silexului aparține Clactonianului din Paleoliticul Inferior (cca. 200 000 î.e.n.)¹. În aceeași tehnică a mai fost lucrată și o altă unealtă primitivă de silex descoperită recent la Ghireni, în urma cercetărilor de suprafață efectuate acolo de către N. Zaharia din colectivul Muzeului de antichități din Iași.

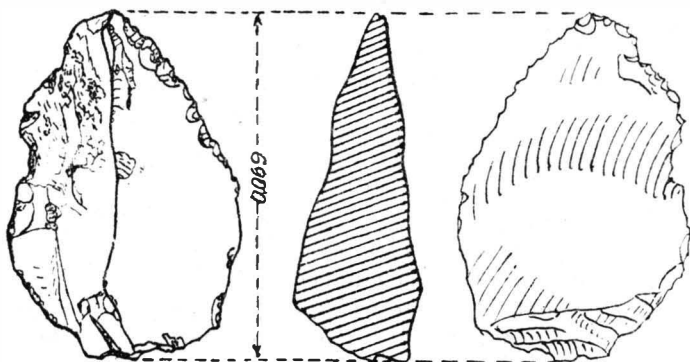

Fig. 12. — Valea Lupului. Unealtă de silex din Clactonian.

În stadiul actual al cercetărilor, piesele de la Valea Lupului și Ghireni pot fi socotite ca fiind cele mai vechi unelte de pe teritoriul R.P.R.

O altă descoperire s-a făcut pe lobul vestic al aceleiași terase. Astfel, cu prilejul unor lucrări de fundație s-a descoperit o strachină fragmentară

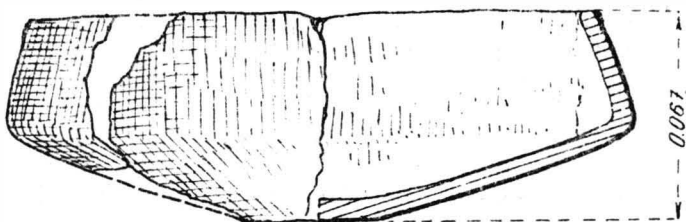

Fig. 13. — Valea Lupului. Strachină neolitică din cultura Criș.

neolitică de tip Criș (fig. 13), care zăcea în solul cafeniu de sub stratul cucutenian, la 1,20 m adâncime față de suprafața solului actual. Până în prezent, descoperirea aceasta este izolată, ne mai semnalându-se și alte resturi de locuire din aceeași vreme. Din lipsă de cercetări nu putem ști dacă această descoperire poate fi pusă în legătură cu așezarea de la cca. 1 km spre vest, în care s-au făcut unele lucrări de salvare în 1951 sau eventual cu vreo altă așezare mai aproape de locul șantierului.

Cele mai numeroase resturi de locuire descoperite în 1954 pe lobul vestic al terasei provin din așezarea din faza Cucuteni B. Cu prilejul lucrărilor de

¹ Această determinare a fost făcută la Muzeul național de antichități de către C. S. Nicolăescu-Plopșor.

săpă din acest sector au fost sectionate aproximativ cinci locuințe și vreo 20 gropi de forme și dimensiuni diferite.

În ceea ce privește locuințele, din felul în care s-au desfășurat lucrările de săpă nu s-au putut face observații suficiente în legătură cu mărimea, orientarea și intervalele dintre ele. S-a constatat că lipiturile arse din podeaua și pereții locuințelor zăceau la 0,40 m — 0,80 m adâncime în solul cafeniu deschis de la baza solului cu humus măzăros de culoare neagră.

Dintre gropile identificate, s-au putut săpa în întregime numai două mai mari, care conțineau un bogat material ceramic. În afară de aceasta, pe fundul unei gropi mari în formă de clopot, la 3,40 m adâncime, se mai afla un strat de cereale carbonizate, gros de cca. 0,10—0,20 m, care mai conținea cenușă și unele fragmente ceramice de tip Cucuteni B. Acestea din urmă sînt în legătură cu numeroase alte fragmente ceramice din peste 10 vase mari pictate, care au fost așezate imediat deasupra cerealelor de pe fundul gropii. Din analiza semințelor carbonizate făcută la laboratorul catedrei de fitotehnie a Institutului agronomic din Iași rezultă că cele mai multe semințe sînt de *Triticum vulgare* și apoi de *Triticum compactum*. În afară de acestea se pare că mai exista o specie de semințe de grîu, care urmează să fie identificată.

În cuprinsul așezării din această fază predomină specia ceramică pictată de tip ζ cu motive spiralice și zoomorfe (fig. 14,1,3). În ceea ce privește ceramica pictată, se remarcă îndeosebi un vas fragmentar cu patru piciorușe (fig. 14,2) care prin formă și decor se apropie de ceramica pictată din faza Horodiștea-Foltești, corespunzătoare etapei Gorodsk-Usatovo de pe teritoriul U.R.S.S.

Din inventarul așezării, în afară de ceramică, mai fac parte oase de animale domestice și sălbatice. În special numărul mare de oase de animale domestice ne indică o intensificare a creșterii vitelor în această fază de sfîrșit a culturii Cucuteni.

★

Săpăturile din centrul terasei au impus continuarea cercetării *zolnik*-ului de aici, care fusese sectionat în 1953 cu un șanț.

Pentru aceasta s-au făcut întii mai multe secțiuni pentru profiluri, perpendiculare pe șanțul din 1953, și apoi s-au săpat în întregime intervalele dintre ele.

În urma acestor săpături s-a precizat că *zolnik*-ul reprezintă o movilă ovală, înaltă de 0,65 m și orientată N—S, constituită din două depuneri suprapuse din pămînt cu foarte multă cenușă, dintre care una inferioară cu diametrul de cca. 18,50 m și alta superioară, cu diametrul maxim de cca. 32 m. La rîndul ei, movila de cenușă este suprapusă de solul negru cu humus măzăros.

În cuprinsul cenușarului s-au descoperit numeroase fragmente ceramice, în special în depunerea superioară, și oase de animale domestice, de bovine, ovine, porcine și cabaline, ca în toate sălașele de acest tip din Moldova. În afară de acestea s-au mai găsit și o sulă de bronz (fig. 15,3) și două ace, dintre care unul de bronz (fig. 15,1) și altul de os (fig. 15,4), precum și un cuțit arcuit de piatră (fig. 15,5) și mai multe capete de omoplat de bou cu creștături pe margine (fig. 15,6).

În ceea ce privește ceramica, în ambele depuneri, după tehnica pastei, se deosebesc două categorii de vase, dintre care una de calitate bună, de culoare neagră, și cu luciu în exterior și alta mai grosolană.

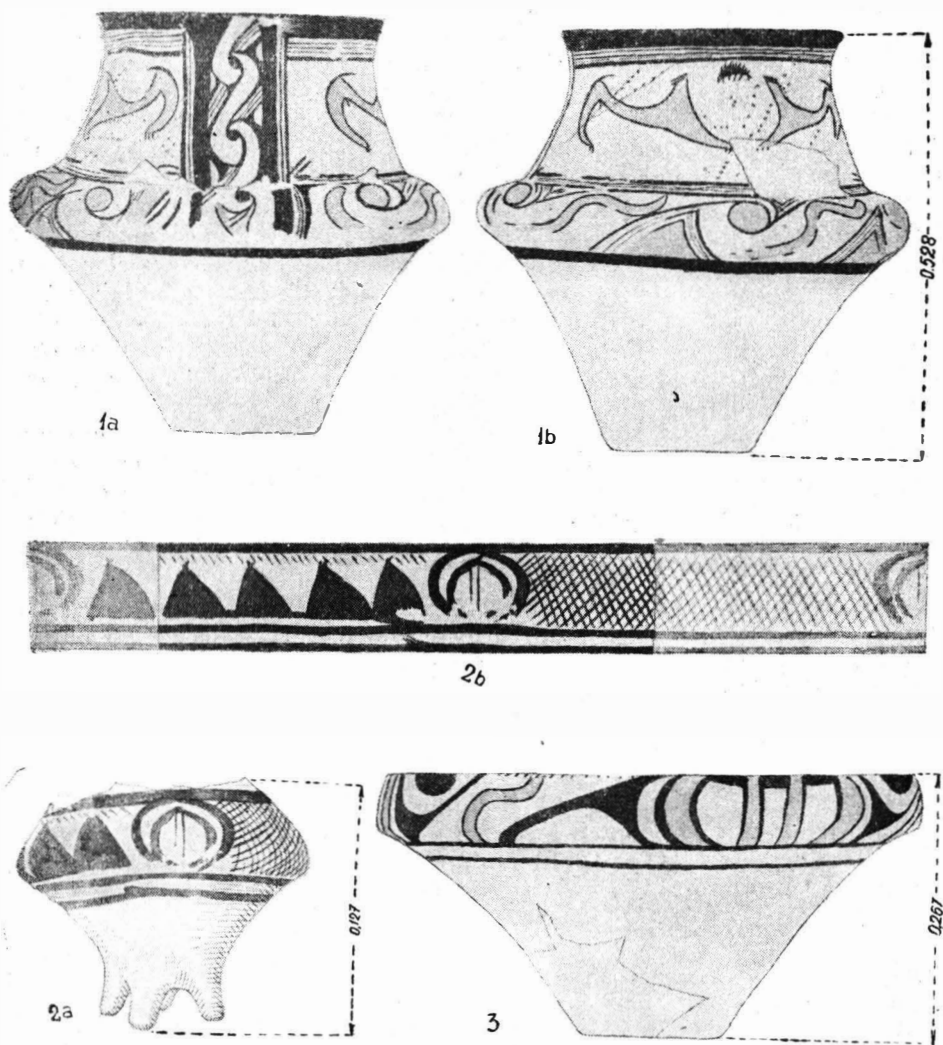

Fig. 14. — Valea Lupului. Vase pictate din categoria Cucuteni B.

Cele mai multe fragmente ceramice provin din vase în formă de sac, din pastă grosolană, cu marginea dreaptă, buza plată sau rotunjită și ușor răsfrintă și decorate pe git cu briu orizontal în relief simplu, alveolat sau crestă.

În afară de acestea, alte fragmente provin din vase-borcan din pastă bună sau grosolană și cu torți din bandă lată fixate sub buză, precum și din

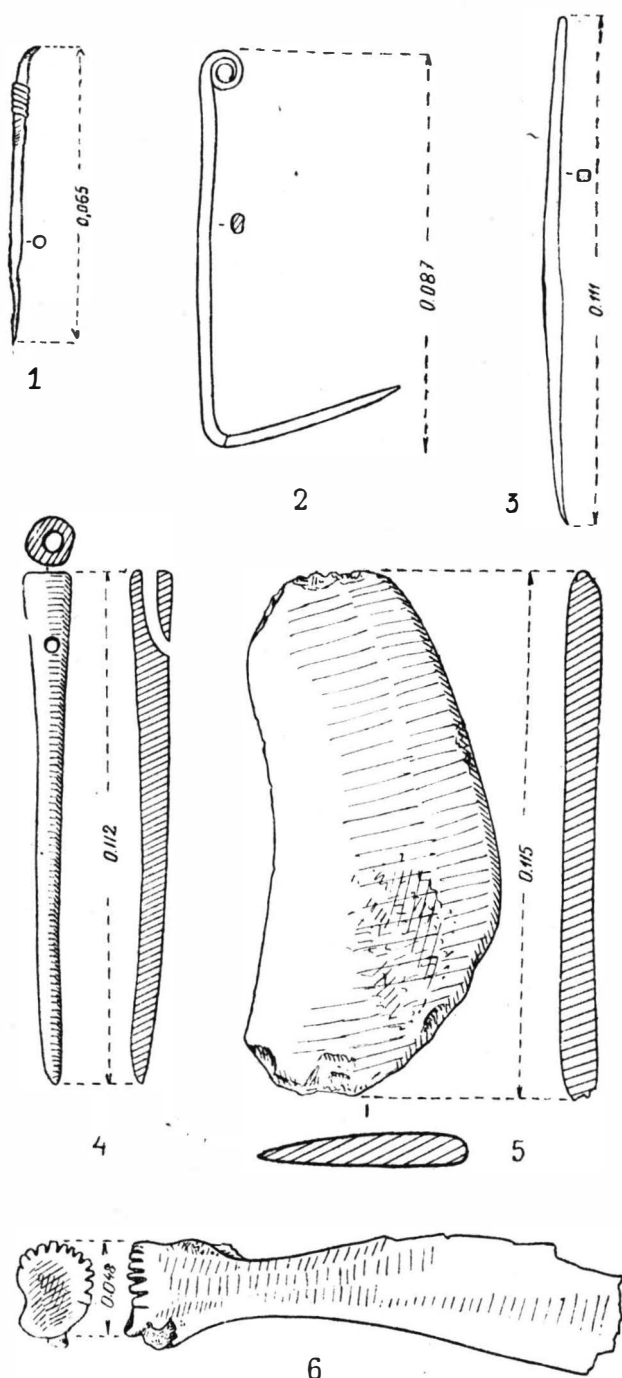

Fig. 15. — Valea Lupului. Unelte de bronz, os și piatră din așezarea hallstattiană de tip *zolniki*.

cești, în general din pastă bună și cu două torți suprainălțate, sau, mai rar, din străchini.

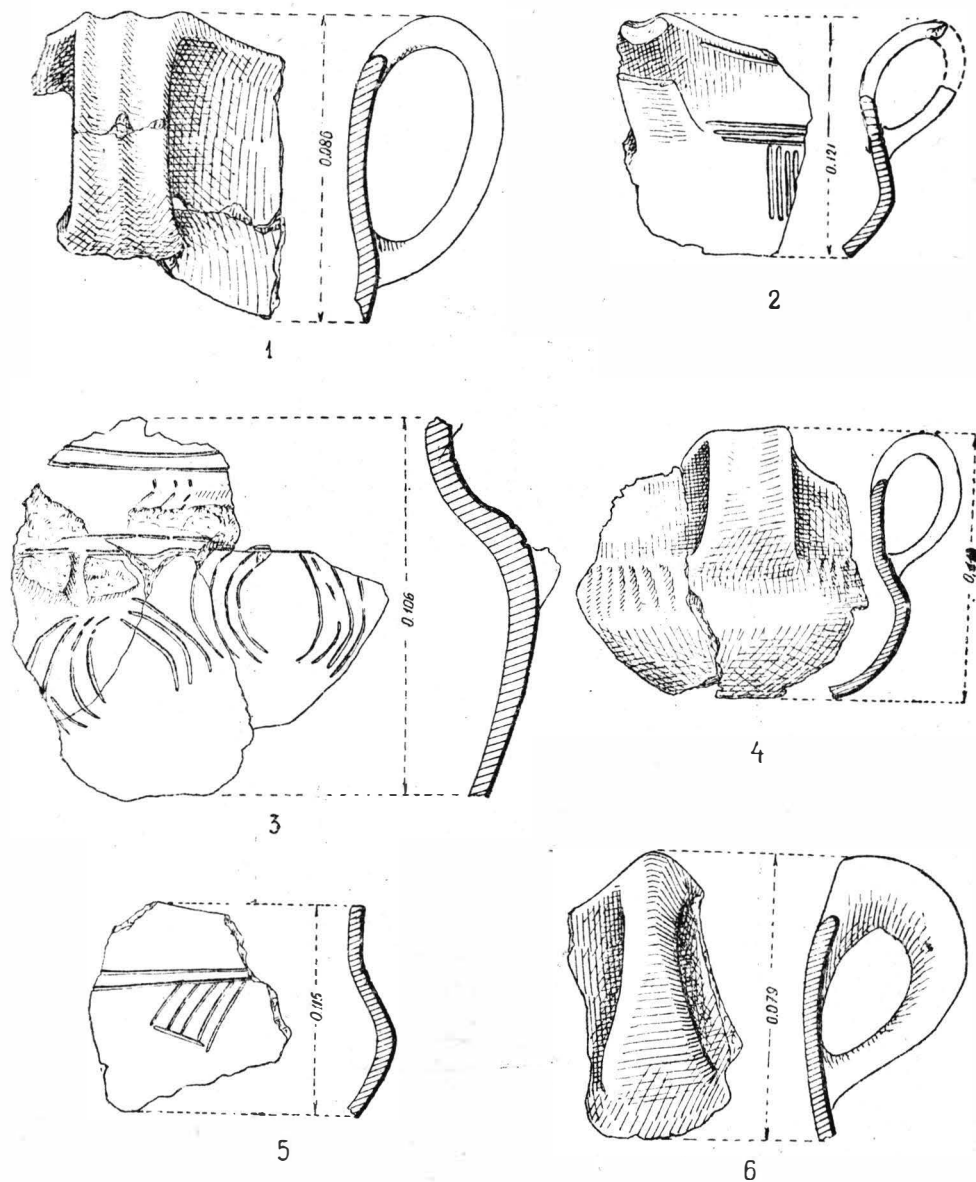

Fig. 16. — Valea Lupului. Fragmente ceramice din așezarea hallstattiană de tip *zolniki*.

Relativ la torțile vaselor, s-au constatat că cele mai multe sînt din bandă lată de secțiune dreptunghiulară și uneori cu o ușoară șanțuire mediană (fig. 16,2,4). În comparație cu acestea, torțile cu creastă sînt foarte rare,

întâlnindu-se mai mult în depunerea superioară (fig. 16,6). Torțile acestea, spre deosebire de cele din *zolnik*-ul de la Movila din Şesul Jijiei de la Truşeşti, fac parte din vase executate din pastă tipic hallstattiană. În afară de aceasta, în *zolnik*-ul de la Valea Lupului lipsesc torțile cu buton, atât de caracteristice pentru aşezarea de la Truşeşti. În schimb, în depunerea inferioară de acolo s-au găsit torți din bandă lată de secțiune rectangulară, decorate în exterior cu o creastă mediană între două şanțuri longitudinale (fig. 16,1).

În fine, după fragmentele ceramice păstrate se poate deduce că umărul unora din ceștile cu două torți suprainălțate a fost decorat cu caneluri oblice (fig. 16,4) sau cu motive rectangulare incizate și cu cimpul hașurat (fig. 16,5). În afară de acestea, un alt fragment este decorat cu benzi arcuite de linii incizate dispuse sub benzi de linii orizontale incizate (fig. 16,3).

Avându-se în vedere compoziția pastei din care este lucrată o mare parte a ceramicii din această aşezare și lipsa torților cu butoni se poate presupune că aşezarea de tip *zolniki* de la Valea Lupului datează eventual dintr-o fază tirzie a grupului Noua sau în parte chiar dintr-o fază a Hallstattului timpuriu, care urmează imediat după aceea corespunzătoare grupului Noua. După rezultatele obținute în acest an rezultă că tot din această fază datează și fragmentul ceramic decorat prin incizii cu motive dreptunghiulare hașurate oblic.

În afară de urmele de locuire amintite, la Valea Lupului, în 1954, cu prilejul lucrărilor de sapă din marginea de est a sectorului central, s-au mai descoperit și alte resturi hallstattiene, între care se remarcă îndeosebi un ac de bronz cu capul răsucit (fig. 15,2), asemănător cu acele de acest tip din cenușarele de la Truşeşti. De asemenea, s-au mai descoperit și două morminte de înhumatie, dintre care unul, din apropierea *zolnik*-ului, cu scheletul chiruit, aparține probabil Hallstattului, iar altul din lobul central, cu scheletul intins, datează probabil din epoca migrațiilor, ca și alte morminte din aceeași vreme, descoperite în 1953 tot pe această terasă.

Acestea sînt principalele rezultate ale lucrărilor de supraveghere arheologică și ale săpăturilor de salvare de la Valea Lupului din anul 1954. Avîndu-se în vedere importanța cu totul excepțională a unora din aceste rezultate, precum și faptul că lucrările de sapă de pe acest şantier continuă și în 1955, conducerea săpăturilor arheologice ale Academiei R.P.R. a hotărît ca paralel cu lucrările de supraveghere arheologică să se organizeze aici în 1955 un şantier mai mare de săpături de salvare.

M. Petrescu-Dimbovița, Anton
Nițu, Emilia Zaharia și M. Dinu

АРХЕОЛОГИЧЕСКИЕ РАСКОПКИ В ГЛИНЧЕ (РАЙОН ЯССЫ, ОБЛАСТИ ЯССЫ)

(КРАТКОЕ СОДЕРЖАНИЕ)

В 1954 г. в пункте Глинча-Яссы были продолжены в северном и центральном секторах археологические раскопки, а также произведены новые в центральном секторе долины реки Николпна, на ее западном берегу.

В северном секторе исследования были проведены как на участках *A* и *B* у подошвы западного склона горы Четэуя, так и в долине реки Николина, против участка *A*.

При раскопках на участке *A* были сделаны следующие открытия, относящиеся к VIII—X вв.: полуземлянка прямоугольной формы (2,80 м × 2,60 м) с подковообразной каменной печью; другая печь приблизительно того же типа под открытым небом, служившая, вероятно, летней кухней, а также яма.

При этом были найдены многочисленные фрагменты плоских сосудов более или менее грубой керамики ручной работы, горшков той же техники или изготовленных на гончарном кругу, а также фрагмент каменного оселка, несколько обломков каменного жернова, которыми было закрыто отверстие обнаруженной в полуземлянке печи, два оленьих рога, из которых один срезан, несколько костей домашних животных и птиц, и скелет, принадлежавший, вероятно, кошке.

По своим характерным чертам остатки жилья VIII—X вв. родственны культуре восточных славян Молдавской и Украинской ССР Днепровского левобережья, широко известной под названием Ромен—Боршево.

Помимо этих открытий, на том же участке *A* было найдено несколько керамических фрагментов неизвестной фазы первобытно-общинного строя и другие, датируемые XI—XII вв.; на равнине были обнаружены многочисленные следы обитаний XIII—XIV вв.

На участке *B* открыто два каменных комплекса VIII—X вв., являющиеся, вероятно, также частью летней кухни, и яма того же времени, выложенная камнями того же комплекса. Помимо примитивной керамики ручной работы в этих комплексах была найдена также бронзовая пряжка с железной застежкой. Тут же, в желтом грунте был обнаружен каменный комплекс неизвестного назначения.

В центральном секторе раскопки были произведены на уже давно обследованных участках *E* и *E₁*, а также новые раскопки на участках *H* и *I*.

На участке *E* была полностью вскрыта другая полуземлянка VIII—X вв., внутри которой имеются две каменные печи различных размеров в форме подковы, построенные на участке, обойденном во время раскопок полуземлянки. Инвентарь этого жилья скуден и состоит лишь из двух костяных шил и нескольких керамических фрагментов грубых плоских сосудов и горшков ручной работы.

На участке *E₁* была вскрыта небольшая печь для обжига железной руды, датируемая XIII—XIV вв., внутри которой был обнаружен обломок трубы от меха для раздувания огня.

При раскопках на участках *H* и *I* было обнаружено значительное сельское поселение XV и XVI вв., соответствующее кладбищу, открытому на участке *E₁* и расположенное на остатках спорадических, более древних поселений, датируемых XIV—XV и даже XIII—XIV вв.

Из всех сделанных открытий, относящихся к XIV—XV вв., полностью была раскопана лишь одна яма, на дне которой было найдено огниво с прикрепленным к нему кремнем. В поселении же, датируемом XV—XVI вв. была вскрыта полуземлянка и три ямы, в которых были найдены многочисленные черепки серой и, главным образом, красной

керамики, многочисленные железные орудия, стеклянные бусы и несколько монет. В Валя Лупулуй, помимо археологических разведочных работ, были произведены также и раскопки, давшие исключительно интересные результаты.

Так например, при работах в этом месте, на глубине 10 м, в песчаном грунте основания нижней террасы реки Бахлуй, наряду с несколькими костями *Rhinoceros tichorhinus* и многочисленными пресноводными ракушками вида *Unio*, было найдено орудие из обломка кремня, которое можно считать самым древним орудием, найденным на территории Румынской Народной Республики (около 200 000 лет до н.э.)

Помимо этого здесь были обнаружены следы культуры Криш, а на дне большой колоколообразной ямы, вскрытой в поселении Кукутени В, из которого происходит большинство остатков жилья, был найден слой обугленных семян *Triticum vulgare* и *Triticum compactum*, под которым находились многочисленные черепки керамики, более 10 больших расписных ваз, некоторые из которых украшены изображениями животных.

В заключение следует упомянуть имеющие большое значение результаты, полученные в зольнике местности Валя Лупулуй. Имея в виду качество пасты, из которой сделано большинство керамики, а также и отсутствие ушек шарообразной формы, это поселение следует отнести к более поздней фазе группы Ноуа, и частью даже к ранне-галлыштаттской фазе, более поздней, чем группа Ноуа.

ОБЪЯСНЕНИЕ РИСУНКОВ

Рис. 1. — Глинча—Яссы. Набросок плана раскопок.

Рис. 2. — Глинча—Яссы. План землянки VIII—X вв. (участок А).

Рис. 3. — Глинча—Яссы. Фрагменты керамики VIII—X вв. (участок А: № 1—2 и Е: № 3—4).

Рис. 4. — Глинча—Яссы. Бронзовая пряжка с железной застежкой, датированная VIII—X вв. (участок В).

Рис. 5. — Глинча—Яссы. Продольный разрез печи для обжига железной руды, датированной XIII—XIV вв. (участок Е₁).

Рис. 6. — Глинча—Яссы. Землянка XV—XVI вв. (участок Н).

Рис. 7. — Глинча—Яссы. Северный профиль рва I; план ямы а, в и с и профиль ямы в (участок I).

Рис. 8. — Глинча—Яссы. Огниво с кремнем XIV—XV вв. (участок I).

Рис. 9. — Глинча—Яссы. Фрагменты керамики XIV—XV вв. (участок Н: № 3 и I: № 1—2,4).

Рис. 10. — Глинча—Яссы. Фрагменты керамики XV—XVI вв. (участок I).

Рис. 11. — Глинча—Яссы. Предметы XV—XVI вв. 1 — железный пояс; 2 — дверная ручка; 3 — железное звено; 4 — небольшие железные звенья; 5—6 — стеклянные бусы; 7 — бусинка из обожженной глины (участок Н: 2,4—7 и I: 1,3).

Рис. 12. — Валя Лупулуй. Кремневое орудие.

Рис. 13. — Валя Лупулуй. Неолитическая миска культуры Криш.

Рис. 14. — Валя Лупулуй. Расписные сосуды Кукутени В.

Рис. 15. — Валя Лупулуй. Бронзовые, костяные и каменные орудия галлыштаттского поселения типа зольник.

Рис. 16. — Валя Лупулуй. Фрагменты керамики галлыштаттского поселения типа зольник.

LE CHANTIER ARCHÉOLOGIQUE DE HLINCEA

(district de Jassy, région de Jassy)

(RÉSUMÉ)

Durant l'année 1954, les fouilles entreprises à Hlincea-Iași ont été continuées dans les secteurs du Nord et du centre et d'autres ont été entamées dans le secteur central, dans la plaine de Nicolina, sur la rive occidentale de la rivière.

En ce qui concerne le secteur Nord, on a effectué des recherches tant dans les surfaces *A* et *B* situées au pied de la hauteur de Cetățuia, en direction Ouest, que dans la plaine de Nicolina, en regard de la surface *A*.

Les fouilles de la surface *A* ont donné les résultats suivants: une demi-hutte de forme rectangulaire, de 2,80 m sur 2,60 m, dont le four a la forme d'un fer à cheval et est construit en pierre; un four ayant approximativement le même type, mais construit en plein air, pour servir vraisemblablement de cuisine d'été; enfin, une fosse, tous remontant aux VIIIe—Xe siècles.

On y a trouvé plusieurs fragments de poterie, plus ou moins grossiers, appartenant à des plats travaillés à la main et à des pots exécutés d'après la même technique ou au tour lent; un fragment de pierre à aiguiser; quelques débris d'une meule en grès, utilisée pour boucher l'orifice du four de la demi-hutte; deux cornes de cerf, dont l'une avait été tranchée, quelques ossements d'animaux domestiques et d'oiseaux, ainsi que le squelette d'un chat, probablement.

Les restes d'habitation des VIIIe—Xe siècles s'apparentent par leurs traits caractéristiques à la culture des Slaves orientaux de Bessarabie et d'Ukraine, généralement connue sous le nom de Romen-Borchévo, de la rive gauche du Dnieper.

Outre ces trouvailles, on a encore découvert à l'intérieur de la surface *A*, quelques débris de poterie appartenant à une phase imprécisée de la commune primitive, ainsi que d'autres qui remontent aux XIe—XIIe siècles. On a également trouvé, dans la plaine, les restes de plusieurs habitations des XIIIe—XIVe siècles.

Dans la surface *B*, on a dégagé deux complexes en pierre des VIIIe—Xe siècles, qui peuvent avoir appartenu, eux aussi, à quelque cuisine d'été, ainsi qu'une fosse de la même époque, superposée aux blocs de pierre de l'un de ces complexes. On y a encore découvert, hormis la céramique primitive, faite à la main, une boucle en bronze à ardillon de fer. Dans la même surface d'argile jaune, on a également trouvé un complexe de pierres dont la raison d'être échappe.

On a encore fouillé les portions *E* et *E*₁ du secteur central, qui avaient déjà été étudiées naguère, ainsi que les portions *H* et *I*, celles-ci pour la première fois.

On a dégagé entièrement, dans la surface *E*, une autre demi-hutte des VIIIe—Xe siècles, dont l'intérieur renfermait deux fours en pierre, en forme de fer à cheval et de dimensions différentes, qui avaient été construits sur une plate-forme ayant échappé à la pioche. L'inventaire de cette habitation est minable; il se compose tout juste de deux pointes en os et de plu-

sieurs débris de poterie provenant de plats et de pots grossiers, exécutés à la main.

Dans la portion E_1 , on a dégagé un petit four pour la réduction du minerai de fer, remontant aux XIIIe—XIVe siècles. A l'intérieur de ce four, on a trouvé un fragment de tube en terre cuite, provenant du soufflet qui servait à activer la combustion.

On a identifié, à l'occasion des fouilles des surfaces H et I , un important établissement rural, des XVe—XVIe siècles, qui correspond au cimetière du secteur E_1 et qui repose en partie sur certains vestiges d'habitation sporadique, plus anciens, datant des XIVe—XVe siècles et même des XIIIe—XIVe siècles.

En ce qui concerne les découvertes appartenant aux XIVe—XVe siècles, on n'a fouillé intégralement qu'une seule fosse au fond de laquelle on a trouvé un briquet et son silex. En ce qui concerne l'établissement des XVe—XVIe siècles, on a fouillé en revanche une demi-hutte et trois fosses, ce qui a permis de découvrir de nombreux tessons de céramique grisâtre et surtout rouge, plusieurs outils en fer, des perles en verroterie et quelques pièces de monnaie.

À Valea Lupului, entre les travaux de surveillance archéologique effectuée, on a exécuté également quelques fouilles, qui ont donné des résultats particulièrement intéressants.

C'est ainsi qu'à l'occasion des travaux en question on a trouvé, à 10 m de profondeur, dans les dépôts de sable de la base de la terrasse inférieure du Bahlui, outre quelques ossements de *Rhinoceros tichorhinus* et plusieurs coquillages d'eau douce de l'espèce *Unio*, un outil clactonien, fait dans un éclat de silex et qui peut être considéré comme le plus ancien outil trouvé en territoire roumain (environ 200.000 ans avant notre ère).

Hormis ces découvertes, on a signalé, en cet endroit, la présence de la culture de Criș et, au fond d'une grande fosse en forme de cloche, appartenant à l'établissement Cucuteni B, d'où proviennent plusieurs restes d'habitat, on a trouvé une couche de graines carbonisées de *Triticum vulgare* et de *Triticum compactum*, sous de nombreux tessons de céramique provenant de plus de 10 grands vases peints, dont certains étaient décorés de figures d'animaux.

Enfin, les résultats des fouilles du *zolnik* de Valea Lupului offrent également de l'intérêt. Si l'on tient compte de la qualité de la pâte dont est travaillé une bonne partie de la poterie et de l'absence des anses à bouton, on peut supposer que cette station remonte éventuellement à une phase tardive du groupe Noua ou même, en partie du moins, à une phase du début de l'époque hallstattienne qui fait suite au groupe Noua.

EXPLICATION DES FIGURES

Fig. 1. — *Hlincea—Iași*. Esquisse du plan des fouilles.

Fig. 2. — *Hlincea—Iași*. Plan de la hutte des VIIIe—Xe siècles (secteur A).

Fig. 3. — *Hlincea—Iași*. Tessons céramiques des VIIIe—Xe siècles (secteur A : nos 1—2; secteur E : nos 3—4).

Fig. 4. — Boucle en bronze à ardillon en fer des VIIIe—Xe siècles (secteur B).

Fig. 5. — *Hlincea—Iași*. Section longitudinale à travers le four de réduction du fer des XIIIe—XIVe siècles (secteur E_1).

Fig. 6. — *Hlincea—Iași*. Hutte des XVe—XVIe siècles (secteur H).

Fig. 7. — *Hlincea—Iasi*. Profil Nord de la tranchée I; plan des fosses, *a*, *b* et *c* et profil de la fosse *b* (secteur I).

Fig. 8. — *Hlincea—Iasi*. Briquet à silex des XIVe—XVe siècles (secteur I).

Fig. 9. — *Hlincea—Iasi*. Débris de céramiques des XIVe—XVe siècles (secteur H: n°s 3; secteur I: n°s 1, 2, 4).

Fig. 10. — *Hlincea—Iasi*. Débris de céramique des XVe—XVIe siècles (secteur I).

Fig. 11. — *Hlincea—Iasi*. Objets des XVe—XVIe siècles: 1, couteau en fer; 2, poignée de porte en fer; 3, anneau de fer; 4, petits anneaux de fer; 5—6, perles en verroterie; 7, petite perle de terre cuite (secteur H: n°s 2, 4—7; secteur I: n°s 1, 3).

Fig. 12. — *Valea Lupului*. Outil clactonien en silex.

Fig. 13. — *Valea Lupului*. Écuille néolithique de la culture de Criș.

Fig. 14. — *Valea Lupului*. Vases peints du type Cucuteni B.

Fig. 15. — *Valea Lupului*. Outils en bronze, en os et en pierre, appartenant à la station hallstattienne du type *zolniki*.

Fig. 16. — *Valea Lupului*. Débris de céramique provenant de la station hallstattienne du type *zolniki*.